Lausunto

Päivämäärä: 5.9.2025

Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuonna 2024

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt liikenne- ja viestintäministeriöltä asiantuntijalausuntoa otsikossa mainitussa asiassa. Ministeriön nimeämänä asiantuntijana lausun asiassa seuraavaa:

Oikeuskansleri on nostanut kertomukseen sisältyvässä puheenvuorossaan esille muun muassa sen, että Suomalaisen yhteiskunnan ja julkisen hallinnon digitalisaatiossa on havaittavissa erityistä huomiota vaativia riskikohtia. Suomessa on esimerkiksi taipumusta ryhtyä laajoihin lainsäädännöllisiin uudistuksiin, joiden toimeenpanossa keskeisessä asemassa on mittava tietojärjestelmän uudistus. Oikeuskansleri korostaa, että näissä on sääntelyn teknologianeutraalisuudesta huolimatta olennaisen tärkeää, että lainvalmistelua ja tietojärjestelmäkehittämistä sekä hallinnon voimavarojen kohdentamista ja prosessien järjestämistä tehdään yhtenäisesti johdettuna kokonaisuutena, ja että jo lainvalmistelussa huolehditaan lain toimeenpantavuudesta myös tietojärjestelmissä sekä uusia tietojärjestelmiä hyödyntävissä prosesseissa.

Liikenne- ja viestintäministeriön lausuu, että oikeuskansleri kiinnittää huomiotaan tärkeään seikkaan. Tietojärjestelmäratkaisut ja niiden vaikutukset tulisi säädösvalmistelussa kyetä ottamaan huomioon mahdollisimman aikaisessa vaiheessa valmistelua: Kansallisessa säädösvalmistelussa hankkeen esivalmisteluvaiheessa, kun mahdollisia yhteiskunnallisia keinoja ylimalkaan asetetun tavoitteen ratkaisemiseksi hahmotetaan, EU-säädösvalmistelussa mahdollisimman pian komissio antaman säädösehdotuksen antamisen jälkeen sekä kansainvälisten sopimusten muutosten neuvotteluvaiheessa.

Tietojärjestelmäratkaisut ovat osa kokonaisuutta, jossa arvioidaan säädösehdotusten julkistaloudellisten vaikutuksia kokonaisuutena. Liikenne- ja viestintäministeriö kiinnittää säädösvalmistelussaan näihin vaikutuksiin erityistä huomiota myös julkisen talouden varsin heikon tilanteen vuoksi. Silmiin pistävää on ollut viime aikoina se, että julkistaloudellisista vaikutukset, muun muassa tietojärjestelmistä aiheutuvat lisäresurssitarpeet on jouduttu kattamaan viranomaisten olemassa olevilla resursseilla, koska lisärahoitusta ei ole ollut saatavilla. Lainsäädännön täytäntöönpanosta aiheutuneet lisäresurssitarpeet ovat viime vuosina olleet huomattaviakin ottaen huomioon liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle vaikuttaneet EU:n digitalisaatio-, tietoturva- ja datataloussäädökset. Näiden säädösten täytäntöönpanolla on ollut erityisiä vaikutuksia Liikenne- ja viestintäviraston toiminnan kannalta.

Liikenne- ja viestintäministeriössä on vuodesta 2024 ollut käynnissä ministeriön ja sen hallinnonalan vaikutusarvioitikykyä arvioiva ja kehittävä hanke. Hankkeessa on tunnistettu ja määritelty muun muassa liikenne- ja viestintäministeriön säädösvalmisteluprosessin vaikutusarviointitarpeet kansallisen, EU:n ja kansanvälisten sopimusmääräysten aiheuttamien lainvalmistelutarpeiden näkökulmasta. Hankkeessa on tunnistettu esimerkiksi se, että laadukas vaikutusarviointi edellyttää vaikutusarvioityön suunnittelua hankkeen varhaisessa vaiheessa, ja vaikutusarviointisuunnittelu on keskeinen osa säädöshankkeen muuta hankesuunnittelua. Tämän lisäksi vaikutusarviointikyvyn pitkäjänteinen kehittäminen vaatii panostuksia osaamisen kehittämiseen, pitkäjänteistä menetelmien

kehittämistä sekä ministeriön johdon sitoutumista tietopohjaisen valmistelun vaatimustason ylläpitoon.

Oikeuskanslerin kertomuksen mukaan valvontavuonna on julkaista yksi liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalaa koskeva kanteluratkaisu. Ratkaisussa oli kyse Väyläviraston menettelystä kasvillisuuden poistamisessa rautatien suoja-alueelta (OKV/1216/10/2023, 23.8.2024). Ratkaisussa apulaisoikeuskanslerin sijainen kiinnitti Väyläviraston huomiota ratalaissa säädettyyn velvollisuuteen ilmoittaa kiinteistön omistajalle rautatien suoja-alueella olevan kasvillisuuden poistamisesta hyvissä ajoin ennen toimenpiteeseen ryhtymistä ja vastata asiointia koskeviin tiedusteluihin ilman aiheetonta viivytystä. Muihin toimiin asia ei antanut aihetta.

Valvontavuonna oikeuskansleri antoi lausunnon liikenne- ja viestintäministeriössä valmistellusta työryhmän arviomuistioluonnoksesta data retention -lainsäädännön täsmentämisen vaihtoehdoista (OKV/518/21/2024) sekä luonnoksesta hallituksen esitykseksi liikenteen ja logistiikan tietosääntelyn päivityksestä (data-avaruus osa 1) (OKV/1256/21/2024).

Lopuksi liikenne- ja viestintäministeriö lausuu, että yhteistoiminta valtioneuvoston oikeuskanslerin ja liikenne- ja viestintäministeriön välillä on toiminut valvontavuonna 2024 hyvin. Oikeuskanslerinviraston kannanotot ja huomautukset ministeriön toiminnasta on otettu ministeriössä täysimääräisesti huomioon.

Kimmo Kiiski
Lainsäädäntöjohtaja